

5. Тарасова В. В. Екологічна статистика : підручник / В. В. Тарасова. – К. : Центр учеб. л-ри, 2008. – 392 с.
6. Шамилева Л. Л. Статистическое моделирование и прогнозирование. Курс лекций : учеб. пособие / Л. Л. Шамилева. – Донецк : Каштан, 2008. – 310 с.
7. Статистичний щорічник Донецької області за 2008 рік / за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк : Голов. управ. статистики у Донецькій обл., 2009. – 495 с.

УДК 330.101:368.02

Ю. Б. БАГЛЮК

Донецький національний університет

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Виконано оцінку стану вітчизняного страхового ринку та присутності на ньому іноземного капіталу. Відмічено слабке входження вітчизняного страхового капіталу у світову фінансову систему. Визначено сильні і слабкі сторони інтеграції вітчизняного страхового ринку в сучасному інтеграційному процесі. Сформульовано напрямки підвищення його конкурентоспроможності.

The estimation of domestic insurance market and presence of foreign capital on it is executed. The weak intromission of domestic insurance capital is marked in the world financial system. The strong and weak sides of integration are certain domestic insurance market in a modern integration process. Directions of increase his competitiveness are formulated.

Вступ. Страхування вважається найбільш інтегрованою формою фінансової діяльності, що обумовлюється сумісними зв'язками між страховими компаніями світу. Пристосовуючись до швидко змінної економічної ситуації, ринки страхових послуг різних країн почали активно розвиватися у напрямі створення єдиного міжнародного страхового простору. Ця тенденція об'єднання торкнулася всіх сфер страхового бізнесу та охопила велику частку країн у процесі інтеграції страхування.

Особливістю сучасного етапу розвитку світового ринку страхування є вільний доступ зарубіжних страховиків на національні ринки. Серед причин виникнення на страховому ринку глобальної тенденції до інтеграції є вихід світової спільноти на новий етап розвитку, що відображає виникнення тісніших контактів між національними ринками і створення єдиного культурного, інформаційного і економічного простору. Відкриття національних кордонів та ліквідація бар'єрів між країнами у страховому бізнесі породили ефект інтеграції щодо розширення кола партнерів і зарубіжних представництв компаній через виникнення масштабного міжнародного розподілу праці, розвиток індустрії міжнародного туризму, появу нових сегментів страхування.

Не випадково, що сучасний стан інтеграційного процесу страхового ринку широко розглядається такими науковцями, як Г. Лозова [1], А.В. Мікрюкова [2], С. Недбаєва [3], Н.В. Приказюк [5], О. Рожко [6], Л. Ширінян, А. Глущенко [7] тощо.

Метою статті є оцінка присутності іноземного капіталу і можливостей інтеграції українського страхового ринку в світову фінансову систему.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація світового страхового ринку, відзначає С. Недбаєва, є процесом усунення законодавчих і економічних бар'єрів між національними страховими господарствами, який відбувається під впливом змін у світовій економіці і має кінцевою метою формування глобального страхового простору [3, с. 48].

У 2008 р. страхові ринки світу одержали страхових надходжень на суму 4,1 трлн дол. США. У порівнянні з 2000 р. ємність світового страхового ринку зросла на 68,0 %. Середньорічний темп приросту страхових премій у період з 1996 р. по 2000 р. становив 6,5 %, у 2000–2008 рр. ріст страхового ринку здійснювався більш високими темпами – із щорічним приростом 7,6 %. В останні кризові роки середньорічні темпи динаміки світового страхового ринку уповільнилися [8].

Глобалізація страхового ринку відображає сукупність головних тенденцій розвитку світового страхового господарства, але в той же час відрізняється особливостями, пов'язаними із специфікою страхової діяльності щодо перерозподілу ризиків.

Прояви світової фінансової кризи привели до спаду ділової активності на страховому ринку України. Головною його проблемою в 2009 році стали масові банкрутства страхових компаній. Станом на 1.01.2010 р. кількість страхових компаній склала 450 одиниць, в т.ч. 378 за ризиковими видами страхування, 72 – зі страхування життя. Разом з тим, український страховий ринок дозволяє вигідно розміщувати кошти, оскільки він є привабливим для іноземних компаній. Цей процес, відзначає А.В. Мікрюкова, здійснюється, по-перше, – інвестуванням у вже існуючі національні страхові компанії або створенням власних повноцінних дочірніх структур, по-друге, – відкриттям іноземними страховиками філій на території України [2, с. 80].

Для української економіки і внутрішніх інвесторів більш прийнятним є варіант, коли прихід іноземних компаній здійснюється через участь у капіталі або викуп вітчизняних страхових компаній. У такому разі виграє держава, оскільки спрощується процес контролю за фінансовими операціями вітчизняних страховиків, які отри-

мують необхідні для розвитку фінансові ресурси, передові технології, ефективні методи реалізації послуг і передовий менеджмент.

Створення ж філій іноземних компаній в Україні є менш прийнятним, оскільки ці структури лише частково регулюються вітчизняним законодавством, простіше вивозити гроші вкладників в свою країну або офшорні зони. Проте, іноземний капітал на національному страховому ринку присутній і в тому, і іншому вигляді. Так, іноземний капітал виріс від 897 в 2005 р. до 1729 млн дол. у 2008 р. Питома вага страхових компаній з іноземним капіталом у 2008 р. склала 18,2 %. За підсумками 2008 р. в структурі статутного фонду страховиків України на іноземний капітал доводилося 39,5 %, а на вітчизняний – 60,5 % сумарного об'єму зареєстрованого статутного капіталу, а в 2007 р. – 34,3 % і 65,7 % відповідно.

Близько 73 % іноземного капіталу доводиться на декілька країн. Найбільша частка в загальному об'ємі інвестицій у страховий ринок України належить інвесторам з Великобританії і Північної Ірландії (21,5 %), США – 13,9 % і Польщі – 12,5 %. Ще 25 % розподілені майже порівну між Нідерландами, Кіпром, Австрією і Росією [9]. Отже, значна кількість іноземного капіталу має європейське походження, що відповідає загальній тенденції впливу іноземних компаній на фінансовий сектор країн Східної Європи.

Надходженню іноземного капіталу сприяє привабливість українського страхового ринку, яка пояснюється низьким рівнем охоплення потенційних страхувальників і недостатнім розвитком страхування життя. Це пов'язано, як вказується в роботі [4, с. 184], з ненасиченістю самого ринку, оскільки застрахованими є лише 10 % ризиків. За оцінками деяких експертів, покриття страхового поля в Україні складає 3–5 %, тоді як в країнах Західної Європи – понад 96 % [5, с. 41].

Вітчизняний страховий ринок характеризується високою нерівномірністю розподілу страхових компаній за ступенем капіталізації. Як показують розрахунки, мінімальний розмір страхових премій у 10 % найбільших по величині активів компаній майже в 30 разів перевищує максимальний розмір у 10 % найдрібніших. На страховому ринку України коефіцієнт Герфіндала–Гіршмана в 1 півріччі 2009 р. визначає досить значний рівень конкуренції (357,7), тобто невисокий рівень його монополізації. По галузях страхування більш монополізований ринок страхування життя (1343,8), ніж ризикових видів страхування.

Високий попит на ризикові види страхування (95,7 %) у порівнянні із страхуванням життя (4,3 %) свідчить про структурний дисбаланс, що є протиріччям основам функціонування страхових ринків як країн з розвинутою ринковою економікою, так і країн з перехідною економікою. І ще одну особливість необхідно відзначити. Не дивлячись на щорічне збільшення рівня страхових виплат (у 2009 р. – 33,0 % проти 14,7 % в 2005 р.) цей показник ще не досяг значень, які властиві країнам з розвинутою економікою, де частка страхових виплат в страхових преміях досягає 70–90 % [8].

На українському страховому ринку іноземний капітал представлений, по-перше, як самостійно, так і в інвестиційній співпраці з українськими страховими компаніями; по-друге, – іноземні страховики, що знаходяться в Україні, беруть участь разом з українськими страховиками в захисті майнових інтересів українських фізичних і юридичних осіб за межами України [3, с. 49].

Особливості розвитку страхового ринку України визначають і перспективи його інтеграції в світові економічні структури. Це викликає необхідність вдосконалення страхового законодавства, приведення його у відповідність з міжнародними нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність страхового ринку. Використання положень європейського страхового регулювання дозволить підвищити ліквідність і надійність страхових компаній, збільшити попит на страхові послуги і підсилити захист прав споживачів. Отже, присутність на ринку іноземних страхових компаній сприяє підвищенню ефективності його функціонування і застосуванню міжнародного досвіду регулювання. Присутність на ринку ефективніших страховиків повинна підвищити рівень національних заощаджень і забезпечити нові канали, через які ці заощадження можуть інвестуватися. Іноземний капітал забезпечує і доступ до прогресивних технологій і зарубіжних інвестицій. Вітчизняні страхові компанії отримують необхідні для розвитку фінансові ресурси, а також передові технології, ефективні методи реалізації послуг і управління бізнесом. Персонал набуває досвід організації управління компаніями з іноземною участю [3, с. 49].

Підвищується рівень конкуренції національних страхових компаній із страховиками, капітал яких сформований за участю іноземних інвесторів, що приводить до стимулювання розробки вітчизняними страховиками конкурентоспроможних продуктів, до збільшення кількості нових якісних продуктів з поступовим зниженням їх вартості і підвищенням ефективності [4, с. 187].

Прихід іноземних інвесторів на український страховий ринок у процесі міжнародної інтеграції приведе до збільшення фінансових можливостей страхових компаній і підвищення їх здатності прийняти в забезпечення крупніші ризики. Це сприятиме зменшенню об'ємів перестраховування за кордоном. Зміцнення системи перестраховування в процесі міжнародної інтеграції певною мірою сприятиме вирішенню іншої гострої проблеми – відсутності довіри з боку клієнтів до страхових компаній, гарантування страхових виплат клієнтам з боку страхової компанії [1, с. 95].

Інтеграція страхового ринку, безумовно, несе позитивні можливості для вітчизняного страхування. Проте, необхідно враховувати і те, що діяльність іноземних страховиків на території України представляє певну загрозу. Л. Ширіяна і А. Глушенко вказують на появу нових видів ризиків, що приведе до появи нових видів страхування: ризиків пов'язаних з іноземними інвестиціями, міжнародних кредитів, ризиків, пов'язаних з будівництвом об'єктів за кордоном тощо [7, с. 27].

Унаслідок діяльності іноземних компаній на українському страховому ринку існує загроза відпливу капіталу і втрати національного контролю над страховими резервами і інвестиційними коштами [3, с. 49]. Оскільки філії іноземних компаній регулюються українським законодавством лише частково, вони можуть вивести капітал у материнську компанію або офшорні зони.

Враховуючи фінансову потужність і досвід роботи іноземних страхових компаній, можливе витіснення невеликих і середніх українських компаній з внутрішнього ринку, тиск на слабкий вітчизняний страховий ринок і перешкоду зміцненню українських страховиків.

На недоліки українського законодавства у сфері страхування, указує О. Рожко. Це стосується неможливості нагляду на стадії заснування компанії і відмови їй ліцензії у разі, коли репутація компанії викликає сумнів [6, с. 35]. Тому з метою захисту національного страхового ринку державі необхідно зважено підходити до допуску на ринок нових страхових компаній, а також філій іноземних страхових компаній відповідно до міжнародних договорів України. Необхідно створювати умови для забезпечення взаємообміну інформацією між Госфінпослуг і органами страхового нагляду інших країн про діяльність страховиків, їх філій, страхових посередників і страхових груп.

Відмічене підтверджує необхідність створення сприятливих умов для роботи як національних, так і іноземних страховиків. Присутність на українському страховому ринку авторитетних іноземних фірм – важливий спосіб підвищення ефективності його функціонування, оскільки він забезпечує нові технології і методи управління, нові види послуг, сприяє їх здешевленню. Значна частина проблем, що виникають у зв'язку з приходом іноземних страховиків, може бути усунена за допомогою відповідних методів державного регулювання.

Прихід іноземних інвесторів на український страховий ринок в процесі міжнародної інтеграції, з одного боку, надає нові можливості для продавців і споживачів страхових послуг, а з іншого боку, приводить до виникнення погроз і ризиків для вітчизняного страхового ринку. Ці моменти дозволяє виявити SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1

Сильні та слабкі сторони інтеграції вітчизняного страхового ринку у світову фінансову систему

№	<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
1	Велика ємність страхового ринку України	Відкритість українського страхового ринку
2	Поява нових страхових, інформаційних технологій і інновацій	Можливість домінування іноземних страховиків на внутрішньому ринку
3	Акумуляція національних заощаджень. Оптимізація розподілу ризиків, включаючи міжнародне перестраховування	Необхідність збереження національного контролю над страховою системою (з урахуванням інтересів національної безпеки)
4	Приплив іноземного страхового капіталу	Низький рівень капіталізації страхового ринку
№	<i>Переваги</i>	<i>Загрози</i>
1	Наявність потенціалу для розвитку накопичувальних видів та страхування життя за участю іноземного капіталу	Можливість втрати національного страхового ринку
2	Удосконалення державного регулювання страхового ринку з урахуванням міжнародного досвіду	Можливість відтоку страхового капіталу внаслідок діяльності іноземних страховиків

Примітка: розроблено автором.

На його основі можна визначити, які кроки повинні бути зроблені державою для розвитку ринку і які проблеми необхідно вирішити щоб уникнути негативних для українського страхового ринку наслідків.

Розвиток українського страхового ринку повинен здійснюватися також за рахунок проникнення національних страхових компаній на ринки інших країн. Тому для інтеграції українського страхового ринку актуальною проблемою є входження національних страхових компаній на страхові ринки окремих країн і інтеграційних об'єднань. Капітали українських страховиків можуть бути інвестовані на ринки колишніх республік Радянського Союзу, у першу чергу, у Росію, середньоазіатські держави, у Білорусь, крім того, у країни Центральної і Східної Європи. Однак, цей процес залишається недостатньо розвинутим.

Висновки. Таким чином, пріоритетними тенденціями розвитку українського страхового ринку є його інтеграція в світовий страховий простір при забезпеченні конкурентоспроможності національних страховиків і фінансової безпеки країни. У зв'язку з цим розвиток страхового ринку повинен бути направленим на підвищення якості функціонування національної страхової системи при конкуренції із страховиками, капітал яких сформований за участю іноземних інвесторів. Необхідна розробка механізмів, що перешкоджають відтоку національних капіталів. З цією метою слід забезпечити:

- формування нормативної правової бази, а також положень бухгалтерського обліку і звітності, відповідних міжнародним стандартам;
- фінансову стійкість компаній, що працюють на національному ринку страхових послуг;
- створення сприятливих умов, що характеризуються високими темпами зростання макроекономічних показників і невисоким відносно стабільним рівнем інфляції;
- створення інфраструктури страхового ринку, що забезпечує попит споживачів на страхові послуги.

Література

1. Лозова Г. Деякі аспекти міжнародної інтеграції страхового ринку України / Г. Лозова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2007. – № 94–95. – С. 93–96.
2. Мікрюкова А. В. Розвиток вітчизняного ринку страхових послуг в умовах глобалізації / А. В. Мікрюкова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2009. – № 113–114. – С. 79–80.
3. Недбаєва С. Вплив глобалізаційних процесів на український ринок страхування / С. Недбаєва // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2007. – № 97. – С. 48–50.
4. Пластун В. Л. Іноземний капітал на страховому ринку України / В. Л. Пластун, В. С. Домбровський // Актуальні проблеми економіки, 2007. – № 3. – С. 182–189.
5. Приказюк Н. В. Перспективи розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації / Н. В. Приказюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2009. – № 113–114. – С. 39–42.
6. Рожко О. Необхідність трансформації вітчизняного страхового ринку в умовах європейської інтеграції / О. Рожко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2008. – № 6. – С. 32–35.
7. Ширинян Л. В. Влияние финансовой глобализации на страхование в Украине / Л. В. Ширинян, А. Глущенко // Экономика Украины, 2004. – № 5. – С. 24–30.
8. Международное страховое общество. Официальный сайт. – <http://www.iisonline.org>.
9. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. Офіційний сайт. – <http://www.dfp.gov.ua>.

УДК 334.722.2

Н. В. ВАСИЛЬЧЕНКО

Конотопська філія ПВНЗ “Європейський університет”

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто правові та організаційні засади діяльності товариств з обмеженою відповідальністю. Визначено особливості ТОВ та еволюцію змін щодо створення та ліквідації даної організаційно-правової форми господарювання. Доведено необхідність удосконалення чинного законодавства та прийняття в Україні окремого Закону про товариства з обмеженою відповідальністю.

The article reviews the legal and organizational principles of activities of limited liability. The features and evolution of LLC concerning creation and elimination of this legal form of management is defined. The necessity of improving legislation and the adoption of a separate law on limited liability in Ukraine is explained.

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки неминує пов'язаний з удосконаленням регулювання економічних відносин, появою нових форм підприємництва. Товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) вже тривалий час є найбільш поширеною організаційно-правовою формою для малого та середнього бізнесу (табл. 1), тому якість організаційно-правового регулювання ТОВ є важливою складовою сприятливого економічного клімату в Україні та потужним інструментом стимулювання економічного зростання та подолання наслідків фінансової кризи.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання

Вид суб'єкта господарювання	Станом на:				Відхилення (+, –) 2010 р. до 2007 р.
	1.04.2007	1.04.2008	1.04.2009	1.04.2010	
Всього	42770	46060	48394	49850	+7080
у т. ч.					
– фермерське господарство	1878	1897	1909	1923	+45
– приватне підприємство	8078	8539	8906	9210	+1132
– колективне підприємств	1487	1425	1390	1361	–126
– державне підприємство	317	313	313	301	–16
– акціонерне товариство	1229	1192	1172	1139	–90
– товариство з обмеженою відповідальністю	12802	14362	15405	16154	+3352
– товариство з додатковою відповідальністю	20	19	20	23	+3
– повне товариство	38	38	33	41	+3
– командитне товариство	8	8	8	8	–
– кооперативи	1703	2260	2395	2435	+732

Джерело: Державний комітет статистики України.